

ГОСПОДАРСЬКО- КООПЕРАТИВНЕ ЖИТТЯ

ОРГАН „ОБ'ЄДНАННЯ УКРАЇНСЬКИХ КООПЕРАТОРІВ”
THE MONTHLY SUPPLEMENT TO THE NEWS PAPER „OUR LIFE”

Ч. I (7).

Авгсбург, січень 1948.

Рік II.

БОГДАН ЛЕПКИЙ

Під ялинку

Горять свічки, синявий дим
Снується попід стелю, —
Думки твої біжать за ним
У батьківську оселю.

Спінаються, бо далеко їм,
Далеко, брате, дуже . . .
Прибігли . . . Боже! де наш дім? . . .
Лише колядка тужить.

Лише колядка та сама,
І ті самі звичаї.
А люди? Люди де? Нема . . .
Де ділися? . . . Не знаю . . .

Колядка чайкою літа
Від Дунаю до Дону.
Коли ж прийде година та,
Що вернемо додому?

І де той дім, де наш хором
На тисовім помості?
Чи те, що предкам було сном,
Прийде до нас у гості?

Чи сядем, браття, по хатах.
Як газди, до вечері
Й відложимо журбу та жаж,
Наді втворім двері?

Не даром пісня тисяч літ,
А може й більше тужить.
Далекий шлях, великий світ,
Не тратьмо віри, друже!

ЯР СЛАВУТИЧ

Новорічні думи

Морозна ніч. На видноколі,
Як щит поблискує зоря.
Немов з душі останні болі,
Зриваю лист календаря.

І затихають спрагли рани,
Мінливих дум проходить рій.
Що принесеш мені, незнаний,
В громи сповитий рік новий?

Чи від кривавої знемоги
Достойну смерть за рідний край?
Чи біг далекої дороги
В чужих землях чужий розмай?

Чи, може, знов над снігм полем
Води нап'юся із Дніпра,
І за вербовим частоколом
Обнімуть мати і сестра?

Неси, що хочеш! Я зумію
Прийняти радість і удар.
Тож, як жеврючу надію,
Новий беру я календар.

І Новим Ріком!

Під тихий Вечір різдвяної ночі . . .

(Думки кооператора, присвячені кооперації і кооператорам з нагоди Різдва і Нового Року).

Вже четвертий раз приходиться нам зустрічати Містерію Богоріздва далеко від Рідної Землі . . . Таємний чар Свят-Вечора, що його розсівало зоряне українське небо і непорочна іскриста скатерть, що ніжно, вкривала українську землю, чар, що його вичаровував скристалізований у традиції культурний побут рідного огнища української хати і української родини, що наповнював українську душу вірою у Предвічну Правду, яка оживе в тиху годину різдвяної ночі в наших серцях . . . Як спогад, що скріпить нас у нашому скитальчому житті вірою у перемогу правди, добра і краси . . .

Ідеалістичний світогляд українського кооператора і його глибока віра в те, що життя можна будувати тільки в змаганні до вічних вартостей — в змаганні до ідеалу — дозволить всім нам в погоді духа провести і на чужині, далеко від Рідної Землі, Свят-Вечір, Різдво і Новий Рік . . .

В останнє засідали ми до святої вечері в колі своїх найближчих, на Рідній Землі в 1944 році . . .

Рік 1944 — це пам'ятний рік для нас, кооператорів . . . рік, в якому західно-українська кооперація переживала десятиліття жорстокого походу проти неї чужих володарів, яким переможно ставила свій опір . . .

Насилля над нашою кооперацією почалося в 1934 році. Тоді варшавський уряд, під тиском шовіністичної вже тоді проурядової партії, яка називала себе „безпартійним бльоком співпраці з урядом“, диктаторським декретом з 9. XI. 1934. р., відкрив Волинь, Холмщину Підляшшя, Полісся та Лемківщину від природнього зв'язку з Галичиною і від єдиного ідейного осередку західно-української кооперації Р.С.У.К. у Львові. Українська національна кооперація на згаданих землях, ще до першої світової війни, впала жертвою нищівного походу польонізаторів. Недобитки її по цей бік так званої межі німецько-совітських інтересів у 1939 р. не становили — коли поминути частини Перемиського і Ярославського повіту — навіть 1/8 частини мережі з 1934. р. На німецькій окупаційній території було загальною в 1939 році 161 кооперативів. Працею українського кооператора в роках 1939 — 1944 зорганізовано більше, ніж у 7 раз густішу мережу, у першій мірі хліборобських кооперативів (161:1152). Вони, ці нові кооперативи, розпоряжали власним капіталом в сумі понад 22 мільйони золотих, а обороти їх доходили в 1943 р. до 153 мільйонів золотих. Таким робом переросла західно-українська кооперація на захід від Сяну під час II. світової війни, не враховуючи Галичини й Волині, осяги всієї західно-української кооперації з 1934 р., тобто перед варшавським насиллям. Однак не в матеріальній ділянці лежала вага досягнень кооперації тих західних окраїн, але в зорганізуванні власних сил народу для розбудови господарського і культурного життя тих занедбаних і загрожених українських земель. Кооперація скріпила їх віру у власні сили, віру, що будувала нове життя і обороняло його від зазіхання окупанта не тільки на матеріальній ділянці життя українського народу. Народ розгинав щораз дужче спину раба . . .

Рік 1944 ділив нас п'яťма роками від 20. XII. 1939, коли скасовано свободу розвитку національної української кооперації по той бік згаданої вже німецько-совітської сфери інтересів. Тоді влучено українську кооперацію у систему радянських господарських організацій. Відбудову української кооперації у первісному виді переведено в Галичині до 31-го жовтня 1941 року. Однак цим разом кооперація втратила цілу систему довоєнної кредитової кооперації з Центробанком у проводі. Її треба було будувати наново,

від основ. Центробанк і 71 Українбанків — до організації райфайзенек не допущено — це блискучий осяг 1941-42 років. В системі кредитової кооперації наділеній довір'ям народу скупчилося на І. І. 44. понад 156 мільйонів золотих, з яких 10 мільйонів припадало на паї, 17 мільйонів на ощадності вклади і 129 мільйонів на біжучі рахунки.

Боротьбу за реактивування повної довоєнної кредитової мережі провадив Р.С.У.К. зі „Станицею Банкового Надзору“ наполегливо аж до половини 1944 р., але безуспішно.

Радянська реформа господарського життя в Галичині, злорядно використана німецькою окупаційною владою, принесла нам втрату цілої мережі промислових (виробничих) кооперативів, між ними таких поважних установ, як „Суспільний Промисел“ у Львові (популярно знана „Луна“) і „Вудучність“ (популярна „Калина“) в Тернополі, не згадуючи вже про видавничі кооперативи з заслуженою видавничою Спілкою „Діло“ у Львові, а далі про надійну столярську кооп. спілку „Арс“ у Львові, ткарню „Текстиль“ у Перемишлі та інші.

Врятувати вдалося нам з виробничого сектора тільки кооперативи „Труд“ і „Українське Мистецтво“ у Львові. Після 20 літ праці, повної заслуг для народного мистецтва і культури української хати, „Українське мистецтво“ обняло від січня 1942 року провідне місце серед кооперативів народного мистецтва зах. України.

В 1944 році вступила „Народня Торгівля“ як централь міської споживчої кооперації в 61 рік своєї праці. Від 1942 року зависла над цим видом кооперації чорна хмара. Споживча кооперація, яку нацистський режим зліквідував у Німеччині, яку опанував для своїх цілей у Польщі (гл. доля „Сполем“ у Варшаві), мала теж загинути і в Галичині. Дворічним зручним маневром врятовано існування цього виду кооперації з „Народною Торгівлею“ у проводі. Нас піддержало в тому міське самоврядування, яке признавало працю міського споживчого сектора кооперації за позитивну. Цей вид в 1943 році доставляє міському споживачеві товарів на суму поверх 134 млн. золотих. З того на „Народню Торгівлю“ припадає 64, а на 103 міськоспоживчі кооперативи 70 млн. золотих. Репресії і загроза ліквідації міського споживчого виду кооперації, з боку льокальної влади, діяли впродовж цілої німецької окупації (напр. конфіскація товарів, між ними славної з витравних вин знаної пивниці „НТ“, арешти працівників і начального директора та ін.).

В 1944 році західноукраїнське кооперативне молочарство стояло знову на порозі свого 40-ліття — відкриття першої української молочарні при читальні „Просвіта“ в Завадові 1904 р. Красвий Союз Молочарський „Маслосоюз“ відновив свою діяльність 1941 р., маючи 181 РМ. (з них припадало на Галичину по Сян 137 РМ., на Засяння — 27 РМ. а на Холмщину 17 РМ). Німецька влада підпорядкувала українське молочарство центральній хліборобській станиці, заснованій на основі закону Г.Г. з 20. 1. 1940 р., і безпосередній кермі дистриктових союзів молочного господарства.

Воротьба проти таких порядків, ведена з боку Української Кооперації, ще в старім ГГ, не дала позитивних наслідків. За те наступ центральній хліборобській станиці на галицьку хліборобську кооперацію, очолювану „Центросоюзом“ і Красвий Молочарський Союзом, вдалося успішно відбити вже у вересні 1941 року. Заплатив за це керманіч дистриктові станиці втратою свого становища. Однак це не означало припинення дальших наступів. Вони забрали нам топлярню масла, заборонили торгівлю сиром, виріб бриндзи, залишаючи нам продукцію масла і шляхетних сирів. Система са-

мостійних молочарських кооперативів з Маслосоюзом у проводі — при охороні Р.С.У.К. — дозволила нам розвивати молочарську працю під кутом охорони селянства, як продуцентів молока. В 1942 р. перероблено 147 млн. літр. молока. Замість вимагані від I корови 500 л. молока в рік, досягнуто тільки 170 літрів, а в 1943 р. при переробці 222 млн. літр. молока припадало 276 літрів від корови, тоді коли вимагали 800 літр. від корови в рік. Все те вимагало великої чуйности українських кооперативних молочарів, їх фахової централі „Маслосоюз" і РСУК, та відповідної тактики і методи праці з п'ятим ґарнітуром адміністраторів ГГ, яких заміри треба було уміло паралізувати.

Загальнозакупочна кооперація хліборобів готувалася зустрічати свою Централю „Центросоюз", Союз Кооперативних Союзів (їх було в тому році в системі ЦС — 65) з ювілеєм 20-річчя праці, розпочатої I липня 1924 р. Центросоюз — це господарська надбудова О.С.К. і П.С.К., які в свою чергу охоплювали своєю роботою поверх 3570 низових кооперативів для загального закупу і збуту. В той час Р.С.У.К. мав 4624 усіх членів, з якими провадив многогранну діяльність на користь союзних кооперативів і їх членів хліборобів, через що від початку німецької окупації був сіллю в оці для Центральної Хліборобської Станиці з осідком в Кракові.

Заходи українських кооператорів, після відбуття першого з'їзду кооперації в Кракові 6 лютого 1940 року в справі зорганізування господарської централі для українських кооперативів у старім ГГ стрінулися з рішучим спротивом Центральної Хліборобської Станиці, яка зажадала лишити собі монополію на всю хліборобську продукцію і торгівлю тими продуктами. Використовуючи суперницьку гру між хліборобським і господарським відділом Уряду ГГ, вдалося кооператорам вже наприкінці 1940 року, за концесією господарського відділу, організувати Українську Господарську Акційну Спілку в Кракові (У.Г.А.С.). Акційний капітал 75% вплатили громадські установи в тому числі кооперативи 58%. Решта капіталу дав український приватний сектор. В 1943 році вже 98% акційного капіталу, завдяки вplatі „Народньої Торгівлі", було в руках кооперації.

Не диво отже, що відновлені в 1941 році у Львові „Центросоюз" і „Маслосоюз" відразу були заатаковані Центральною Хліборобською Станицею, про що ми вже згадували. Наша вдала оборона і самостійне існування ЦС, не означала ще припинення атак на нього. Першою жертвою впала зразкова електрична модерна м'ясарня ЦС, яку віддано німцям. Падали жертвою інші промислові заклади ЦС в користь промислового сектора господарського уряду дистрикту, як наприклад, фабрика мила та свічок. Торговельну ділянку шахували приватні німецькі упривілейовані фірми, як наприклад „Ostafrikanische Handelsgesellschaft" або колоніально експлуаторська торговельна фірма „Hansa", чи городово-овочева фірма „Olaf Koeperke", або торговельники тваринами, як наприклад фірма Оскар Шмальц, чи торговопромисловці яйцями і медом як „Полекс", а далі відома картопляна фірма „Кунц" і вкінці сама дистриктова станиця, що торгувала збіжжям і насінням. Керманіч цієї останньої став комісаром ЦС, з правом контролю діяльності повітових і окружних союзів та підлеглих собі Крайштеленляйтерів, з яких тільки одиниці з повагою ставилися до потреб українського хлібороба і його організацій. Треба було великої рівноваги духа і послідовности, щоб за допомогою Кооперативної Ради (у якій на наше щастя, на провідних становищах стояли німецькі кооператори, уродженці Галичини і Волині) паралізувати нищівний похід захланности і зарозумілости представників німецької влади в господарському секторі. Українська кооперація вірно стояла на службі українському народові, охороняючи його і Край від експлуатації, часто експлуатації приватного німецького впливового елемента, або від надмірних тягарів, що їх накладала на країну німецька влада. Клясичним прикладом цієї оборони був уже 1941-1942 р. — перший рік збирання збіжжєвих контингентів. На Галичину накладено 416 тис. тонн

зерна. Р.С.У.К., зібравши дані з терену, доказував, що максимальний контингент в цьому році не може перевищити 120 тис. тонн. Фактично доставлено тільки 112 тис. тонн, з них від селян менше 77 кг. з га, замість вимаганих 300 кг. Цікаво, що з того приводу не було репресій, бо дані РСУК спиралися на господарській дійсності, беручи, в оборону потреби родини хлібороба і його господарства. У другому році віддано замість вимаганих 350 кг з га тільки 89 кг. Подібно діялося і в наступні роки, коли вимагали з га середньо 460 кг, а після відповідних, часто ризикованих, інтервенцій задовольнилися в 1942-43 р. — 239 кг. з га, а при найбільшому посиленню в 1943-1944 р. — 366 кг. збіжжя з га. На потреби хлібороба лишалося тоді поверх 9 центнерів з га. Збіжжєва акція коштувала кооперацію від кожного метричного центнера комісової доставки — монополію торгівлі збіжжям був у руках Центральної Хліборобської Станиці — пів золотого чистої страти. Ціною праці кооперації і її ефективних страт при комісії врятувала загальнозакупочна кооперація, з Центросоюзом і Повітовими Союзами у проводі, українське селянство від несподіваного насилля і безприкладного використання в інших ділянках заготовлі сільсько-господарських продуктів, де працювали упривілейовані німецькі фірми, про які була згадка вище. Селянство розуміло вагу рідної української організації під час війни і належною її оцінювало та масово з нею співпрацювало.

Тактику і методи праці усталював РСУК за участю делегатів господарських центральної української кооперації і делегатів союзних кооперативів на краєвих кооперативних з'їздах, починаючи програмним з'їздом в Ярославі 13 і 14 липня 1944 року, а кінчаючи з'їздом з нагоди сорокліття праці РСУК.

КООПЕРАТОРИ! НЕ ЗАБУВАЙТЕ ДО ПРЕДМІНАРА БЮДЖЕТУ НА 1948 р. ВСТАВИТИ НАЛЕЖНУ СУМУ НА ФОНД КООПЕРАТИВНОЇ ПРЕСИ!

Трудно нам, що були учасниками розбудови західноукраїнської кооперації і безпосередньо несли на собі тягар праці і відповідальности за службу народові, робити висновки з її досягнень. Все ж таки хочемо згадати, що членство західноукраїнської кооперації з 492 тисячі членів в 1934 році за п'ять літ праці зросло до 701 тис., а за 10 літ праці на I млн. 386 тис. членів — стан на 1. 1. 1944. В той час стан кооперативів, об'єднаних РСУК, зріс з 2941 у 1934 р. на 4624 кооперативів в 1944 р. За той час власні фонди кооперації зросли з 26 млн. до 100 міль. золотих. Під прапором кооперації об'єдналося наприкінці 1944 року вже не 450 тис., а понад 800 тис. самостійних селянських господарств. Торговельні обороти кооперативів, при твердих цінах, в 1943 році становили I мільярд 44 млн. золотих. Вся ця динаміка організаційного росту хіба найкраще говорить, як селянство оцінювало вагу кооперації в 1934-44 рр. В кооперації працювало в 1944 році 24194 особи, або в порівнянні з 1934 роком вдвоє більше, хоч праця зросла майже вдесятеро.

Сороклітній ювілей РСУК, який відсвятковано 4. XII. 1943, не вважаючи на зовнішню скромність, був всенароднім святом всіх західноукраїнських земель, об'єднаних наново під його покровом.

РСУК, якому відомі були не тільки методи праці німецького окупанта в ГГ, але і його пляни щодо центральної і східної України. (Напр. таємний розпорядок Герінга, як шефа німецького чотирилітнього господарського плану з 27. 7. 1941 р. — мені доставлений українським перекладачем з німецької армії в серпні 1941 року — ті розпорядки Герінга і уряду Ерліха Коха та пізніше стан міст, головно Кисва — на основі статистики з 1. 10. 1942

р., зорієтували нас цілковито, що і як нам діяти), а також методи праці центрального торговельного товариства „Ост” направляє всю працю так, щоб удержати кооперацію, як противагу тотальному режимові і як засіб безпосереднього зв'язку з народом, який треба було охороняти від окупанта і його прислужників. Народ зрозумів це зразу і хоронив себе під крилами кооперації. Доказ: масовий зріст членства союзних кооперативів і поширення кооперативної мережі на українських землях.

Західньоукраїнська кооперація була завжди на сторожі і не покидала навіть серед твердих законів війни своїх демократичних методів праці — боротьби. Вірна великій ідеї, вслухана в золотий гомін землі — виконала українська кооперація своє завдання, що диктував її обов'язок служби народові, цей природній обов'язок, що не очікує ні признання, ні догани...

Нехай цей спогад з недавнього минулого загриє наші серця в день Святого Вечора і Нового року, нехай освітить нам дорогу, по якій повинен іти український кооператор, член української громади також і на еміграції...

Минуле — як творцями були ми — вчило нас! Воно нас теж і зобов'язує тут на еміграції!

Не по своїй волі опинилися ми на еміграції. Віля тисячі українських кооператорів є тепер серед 250-тисячної громади української еміграції. З цією громадою, викиненою війною поза межі Батьківщини, поворот до якої у рідні пороги здержують режими, які топчуть непорушні природні права людини — святкуватимемо світлі дні Різдва Христового і Нового Року.

МІРИЛОМ КООПЕРАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ Є ПОШИРЕННЯ КООПЕРАТИВНОЇ ПРЕСИ І ЛІТЕРАТУРИ.

Серед розмов про змагання конструктивної праці на чужині, певно прийде розмова і про кооперацію. Заговорім про неї об'єктивно, без зарозумілості, але і без почуття меншевартості.

Що ж вона — ця сучасна кооперативна організація української громади на еміграції — уявляє собою? Які вигляди є перед нею? Як треба її дослідити?

Вся мережа українських кооперативів поза таборами і в таборах охоплює 33 одиниці. З них є покищо тільки 3 правно оформлені. За даними ЦПУЕ, більших скупчень української еміграції — понад 300 осіб українських емігрантів — є 73. З них у таборах — 65, а в більших містах американської і французької зони — 8. Отже навіть половина більших таборів не спромоглася ще досьгодні зорганізувати у себе кооператив у формі, що їх зорганізували вже не 30, якби виходило з рахунку, а тільки 27 таборів. У деяких таборах — з причин льокальних незговорень — є по два кооперативи.

Такий стан вимагає організаційного упорядкування і доповнення ще такою кількістю кооперативів, яка вже існує. Треба було б зорганізувати ще якихсь 10 кооперативів в американській зоні, коло 20 в британській і 5 в французькій. Французька зона не має зовсім ні одного кооперативу і стоїть чомусь осторонь українського кооперативного руху на еміграції.

Діюча мережа кооперативів діє на території, яка скупчує 1/4 частину української еміграції — отже коло 45 тисяч осіб. Усі діючі кооперативи виявляють стан членства трохи вищий, ніж 10 тисяч осіб. Беручи під увагу обмежений вік членства в кооперації, то маємо менше, ніж 75% емігрантів членами кооперативів. При цьому не враховуємо студентів, взагалі кооперативу не охоплює. Загалом

на кооперативізація нашого емігрантського суспільства ще недостатня. Не думасмо ніколи категоріями таких кооператорів, які б бажали всіх об'єднати під прапором кооперації. Кооперація — це добровільне об'єднання. Наші уваги торкаються недоліків нашої праці, зокрема в ділянці пропаганди, або, що було б гірше, в ділянці суспільній, яку кооперація має здійснювати при допомозі господарської діяльності, спертої на християнській етиці і моралі.

Коли приймемо, що вся українська еміграція у віці допустимим до членства в кооперації, начислює коло 130 тис. осіб, а з них тільки половина бажала б добровільно приступити під наші прапори, то перед кооперативними установами стоїть можливість більше ніж вшестеро збільшити кількість членів, приславши бодай 1/4 української еміграції до ідеї, яка нам всім дорога. Сьогодні маємо тільки 1/14 частину української еміграції, об'єднану в наших рядах, а проте і такий невеличкий відсоток членів в таборових і позатаборових кооперативах відчувається вже в житті української еміграції, зокрема коли взяти на увагу язв бездіяльності і язв спекуляції. Може не стоїть тут і там український кооператив, як громадська організація на висоті свого завдання, але хиби його можуть бути у дружній співпраці з ідейним проводом усунені. Однак незаперечним фактом є те, що український кооператив вніс у емігрантське життя — життя по своїй природі ненормальне — у моральнюючий чинник праці спертої на власних силах для потреб одиниць і потреб загалу. Суспільна опіка і українська культура вже відчувають і будуть ще більше відчувати поміч і опіку кооперації, вірної добрій традиції, винесеній з рідного краю, допомогу духовій праці нації в розбудові рідної культури.

Хоч як мініятурною є ще кооперативна організація на еміграції, проте відограла вона вже там, де був ідейний провід, чималу роль в поборюванні чорних цін спекулятивного ринку. Не один мільйон марок заощадила вже вона в бюджетах приватних господарств свого середовища попри помітне субвенціонування громадських, центральних і льокальних установ.

Не бажав би я тут, в годину Свят-Вечора, чи під Новий Рік, переглядати з вами, друзі кооператори, поки що відому мені тільки механіку цифр, середньо коло 2-х мільйонів місячних оборотів таборових спільнот праці. Йдуть студії над тим, який рід товарів і по якій ціні склалися на ці обороти. Чи в тій ланці праці кооперація виконує роль вградчика і регулятора витрат українського емігранта, чи стоїть вона на сторожі підсилювання фізичного здоров'я і потреб, зв'язних з культурою духа? Чи може не вдерлися в кооперацію лишні для емігрантського життя витрати, далекі від потреб культурної людини, щоб „робити обороти”. Студія ця дасть нам спромогу оцінити вартість osiąгнутих оборотів з точки громадського погляду і покладе підстави під доцільне управління їх на майбутнє.

В кінці бажав би я звернути вам дружню увагу на наставлення нашої національної кооперації на Батьківщині, коли вона приступала до праці під проводом. Красного Комітету Організації Кооперативів що я зорганізував його в 20-х рр. Ми всі були свідомі того, що український кооператив, якщо він має відограти роль побудови нового економічно-суспільного життя на післявоєнній поєлищі, не може бути хиткою організацією роздріблених змагань поодиноких кооператорів, які не знають ані своєї мети, ані свого призначення у спільній праці українського кооперативізму, ані теж не знаходять відповіді на питання їх відношення до явищ і подій, що стоять поза кооперативним середовищем.

Вдумайтесь у ці думки, висловлені майже 30 років тому! Чи не знаходите багато живого і актуального для нас тепер при будові і порядкуванні кооперативного руху на еміграції. Чи не знайдемо в собі сили — після хитань, що їх переживали ми в другому півріччі 1947 р. при спробах організування центрального господарського об'єднання української кооперації і її ідейного осередку — з новою вірою приступити до остаточного його зорганізування? Підстави ідеологічні під такий центр і його статут уже готові.

Пам'ятайте, що сила — це не тупа завзятість. Сила — це спокій і доброзичливість, рівновага духа і взагалі доброта. Людина сама собою є добра, але коли масмо на увазі її духовий розвиток, вона все ще істота не завершена! Духовий розвиток людини коріниться в будові життя на засадах любови. „Соловей кооперації» професор Шарль Жід навчав кооператорів світу, що: „Тривало будувати можна тільки тоді, коли людиною кермує в її діях животворна любов.” Кооперація — це ж вияв любови

ближнього. Це творчий альтруїзм, що виявляє себе у солідарному змаганні . . .

Свят-Вечір — це свято родинного тепла, свято любови. Нехай любов у кооперативній родині дозволить вам, друзі кооператори, спокійно і гідно відсвяткувати дні Христового Різдва і Нового Року. Нехай, любов, що єднала нас у ріднім Краю, допоможе звести нам усі творчі сили ідейних кооператорів, при дальшій розбудові і порядкуванні українського кооператизму на еміграції в найближчому часі грядучого Нового Року. Будьмо і надалі подвижниками демократизації народного господарства у солідарнім змаганні. Цим сплатимо наш довг ідеї і вшануємо пам'ять тих, які в часи війни поклали за неї свої голови . . .

З Різдом Христовим і Новим Роком вітаю вас, кооператори, старим нашим привітом:
ХРИСТОС РАЖДАЄТЬСЯ!

Д-р Степан БАРАН.

Земельні справи в Галичині

Упадок Галицько-Волинської держави в 1340 р. спричинив не лише утрату державної самостійності й національне поневолення українських земель Польщею та Литвою, але відбився відменно і в інших ділянках нашого життя, напр. у церковно-релігійних, а особливо у господарсько-соціальних справах.

В другій половині XIV стол. Польща збройно окупувала Галичину і Холмщину і зачала вводити у них свої порядки. Частину великих землевласників, якими були українські бояри, Польща вигубила фізично, а решта, по довшій боротьбі перейшла з православ'я на римо-католицтво і ополячилася. Це було й тому, що тільки римо-католицька шляхта в Польщі мала повні політичні і особисті права. Земля українських бояр на основі королівських надань дісталася в руки польської шляхти, що витискала рештки українського боярства, або його асимілювала. Вільний селянський стан скоро зник, попадаючи в залежність від польських панів — зайдів, що масово осідали в Галичині і Холмщині, несучи зі собою щораз більше поневолення місцевого українського елементу не тільки у селах, але й в містах. Щоб збільшити експорт збіжжя Вислою через Іданськ за кордон змінено давнішу екстенсивну систему сільського господарства на інтенсивну фільварочну. Ця зміна вимагала більшого числа робочих рук, і це потягло за собою велику зміну в правно-соціальной структурі селян. Особисто вільний стан дотеперішніх селян — хліборобів, власників землі, зникає доволі скоро. Впродовж XVI стол. заведено в Галичині і Холмщині кріпацтво. Зникає селянська власність, а самих селян — хліборобів вже як панських кріпаків, приковано до землі, забороняючи їм вихід із села, з під панської влади. Усі вони попали в особисте і господарсько-соціальне поневолення панів-дідичів, які з правила були римокатолицької віри і польської національності. Такий стан тривав аж до упадку історичної Польщі, себто її розподілів з кінцем XVIII століття.

З прилученням Галичини до Австрії в 1772 р. доля селян кріпаків незначно поправилася в наслідок реформ, започаткованих Марією Тересою й Йосифом II. У 1783 р. знесено в Галичині кріпацтво і на його місце заведено панщину. Із скасуванням кріпацтва галицький селянин став особисто вільний і не був більше прикований до землі. Став він одночасно безтерміновим посідачем, але ще не власником свого земельного наділу, що переходив опісля і на його дітей. З того наділу пан-дідич не мав права самовільно усунути селянина-панщизняка, як що той виконував свої панщизняні обов'язки. Ті обов'язки полягали на безплатній роботизні, пішій і тяглій на панському фільварку, яких число днів на рік було точно означене, залежно від величини ґрунту, що був у посіданні селянина. В заміну за те дідич мусів дати панщизнякові, безплатно будівельне та опалове дерево із свого лісу і вільне

пасовисько для домашніх тварин панщизняка. Знесено теж судову юрисдикцію дідича над панщизняком.

Дідичі часто загарбували селянські ґрунти і прилучували їх до своїх фільварочних ґрунтів. В цей спосіб безпосередньо збільшували вони свою земельну власність, з якої виключно самі побирали користі і яку селяни мусіли безплатно обробляти. Це спиною придворним декретом цісаря Йосифа II з 2. ІУ 1787 р. про так званий рустикальний фонд, що переводив поділ землеволодіння на домініяльне (двірське) і рустикальне (селянське). На основі цього закону всі землі, які І. Х. 1786 р. належали до селян, мали залишитися й на будуче в руках селян і їх не можна було прилучати до домініяльного запасу. А проте в р.р. 1787 до 1834 дідичі загарбали рустикального ґрунту у Східній Галичині понад один мільйон моргів (австрійський морг = 57 арів, 54 кв. метрів; 64 кв. дециметрів). Нові правила про взаємини між двором і селом обмежили подекуди панщизняні роботи, які точно і докладно означено в так званих панщизняних інвентарях. Австрія перевела в Галичині в 1819 р. перший провізоричний земельний катастер. Він виказав велику пролетаризацію галицьких панщизняків, з яких пята частина (точно 19,5%) мала нижче двох моргів землі. Роздроблення селянських господарств ішло безупинно далі і земельний катастер з років 1847-1859 виказує вже 27,2% нижче двоморгових рустикальних посіlostей.

Від скасування панщини в Австрії в 1848 р. селяни в Галичині стають власниками посіданої ними тоді землі. Дідичі дістали відшкодування з публічних фондів, при чому цісарський патент з 5. VII. 1853 р. переводив викуп або налагоджував лісові, пасовиськові й інші сервітути. Селянські сервітути на двірських лісах і пасовиськах викуплено почасти грішми (1,238,742 фльонів), почасти т. зв. еквівалентами, себто відступаючи громадам на власність 94,060 гектарів лісу й 67,018 га ріллі й пасовищ, які цілій Галичині. Крім цього викупу унормовано до 1890 р. сервітути на 942,520 га лісу і 2,352 га пасовищ, головню в гірських околицях. Сервітутові комісії при викупі чи унормуванні сервітутів дуже скривдили селян, відкинувши із зголошених 30,733 сервітутових справ 11,205, себто понад 36%, а в інших призначаючи не раз попросту сотикові відшкодування, або маленькі клаптики лісу чи пасовищ, які навіть у дуже дрібній мірі не заступали давніших користей. Свого часу, в роках 60-х до 80-х, мин. ст. регуляція колишніх панщизняних земельних сервітутів себто користування селянами панських лісів і пасовищ, і зв'язані з нею процеси було найбільше життєвою справою галицьких селян, які змалював Іван Франко у двох своїх новеллах — „Ліси і пасовиська” та „Сільські пленіпотенти”. Коли зв'язити, що з днем призначення селян власниками ними тоді посіданої землі в Галичині 1848 р., половина селя-

IV Універсал Української

(22. 1. 1918 -

„НАРОДЕ УКРАЇНИ!

Твою силою, волею, словом, стала на землі Українській Вільна Українська Народня Республіка. Справдилась колишня давня мрія батьків Твоїх, борців за вольності і права трудящих.

Але в тяжку годину відродилась воля України. Чотири роки лютої війни знесли наш край і людиність. Фабрики не виробляють товарів, заводи спиняються, залізниці розхитані, гроші в ціні падають, хліба зменшилося — наступає голод. По краю розплодилися юрби грабіжників і злодіїв, особливо, коли посунуло з фронту (російське) військо, зчинивши криваву різню, заколот і руїну на нашій землі.

Через все це не могли відбутися вибори до Українських Установчих Зборів в приписаній нашим попереднім Універсалом час, і ці збори, призначені на нинішній день, не могли відбутись, щоб прийняти з наших рук нашу тимчасову найвищу революційну владу над Україною, установити лад в Народній Республіці нашій і зорганізувати нове Правительство.

А тим часом Петроградське Правительство Народніх Комісарів, щоб повернути під свою владу вільну Українську Республіку, оповістило війну Україні і насилас на нашу землю свої війська — красногвардейців, большевиків, які грабують хліб наших селян і без всякої платні вивозять його в Росію, не жалючі навіть зерна, наготовленого на засів; вбивають неповинних людей і сіють скрізь безладдя, злодіяцтво, безчинство.

Ми, Українська Центральна Рада, зробили, все, щоб не допустити до цієї братовбивчої війни двох сусідніх народів, але Петроградське Правительство не пішло нам на зустріч і веде далі криваву боротьбу з нашим народом і Республікою. Крім того, те саме Петроградське Правительство Народніх Комісарів починає затягати мир і кличе на нову війну, називаючи її ще до того „священною“. Знов поллеться кров, знов нещасний трудовий народ повинен класти своє життя.

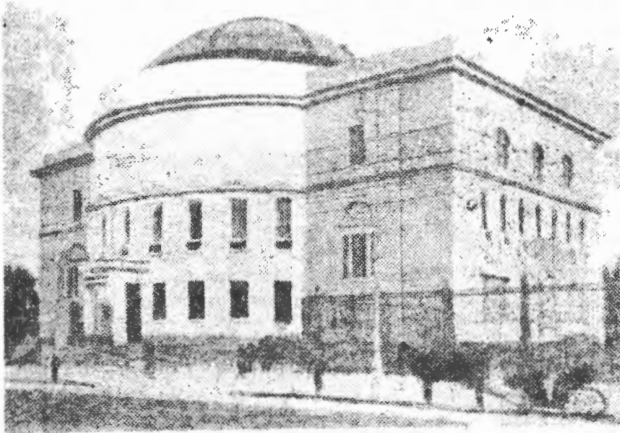
Ми, Українська Центральна Рада, обрана з'їздами селян, робітників і солдатів України, на те пристати ніяк не можемо, ніяких війн піддержувати не будемо, бо Український Народ хоче миру, і мир демократичний повинен бути якнайшвидше.

Але для того, щоб ні Російське Правительство, ні яке інше не ставали Україні на перешкоді уста-

Проф. Михайло Грушевський, голова Української Центральної Ради.

... „Од нині самі будемо творити наше життя“
... слова I Універсалу, проголошеного 10 (ст. ст.) червня 1917 р.

Будинок, в якому засідала Українська Центральна Рада в р.р. 1917-18.

... „Прямуючи до автономного ладу на Україні, Центральна Рада в згоді з національними меншостями України, підготовлятиме проекти законів про автономний устрій України“ ... слова II Універсалу, проголошеного 3 (ст. ст.) липня 1917 р.

Кияни приглядаються до військової паради на Софійській площі.

Центральної Ради

22. 1. 1948)

новити той бажаний мир, для того, щоб вести свій Край до ладу, до творчої роботи, до скріплення революції та волі нашої, ми, Українська Центральна Рада, сповіщаємо всіх громадян України:

Однині Українська Народня Республіка стає самостійною, ні від кого незалежною, вільною, суверенною Державою Українського Народу.

Зо всіма сусідніми державами, як-то: Росією, Польщею, Австрією, Румунією, Туреччиною та іншими ми хочемо жити в згоді та приязні, але ні одна з них не може втручатися в життя самостійної Української Республіки. Власть у ній буде належати тільки Народові України, іменем якого, поки зберуться Українські Установчі Збори, будемо правити ми, Українська Центральна Рада, представниця робочого народу — селян, робітників і салдатів, та наш виконавчий орган, який однині матиме назву Ради Народніх Міністрів.

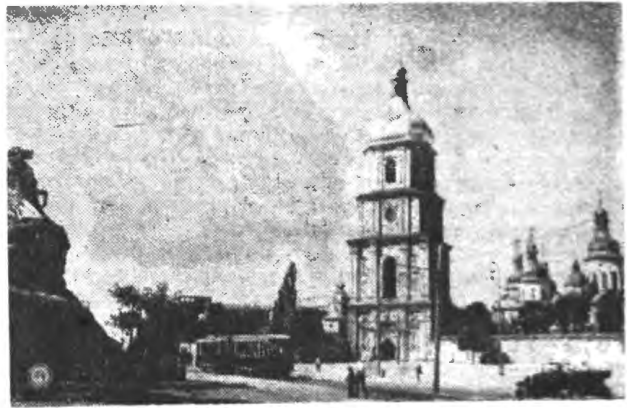
Насамперед приписуємо Правительству Республіки Нашої, Раді Народніх Міністрів, від цього дня вести розпочаті вже нею переговори про мир з Центральними Державами цілком самостійно і довести їх до кінця, не зважаючи ні на які перешкоди з боку яких-небудь частин бывшої Російської Імперії, і встановити мир, щоб наш Край розпочав своє (господарське) життя в спокою і згоді.

До так званих большевиків та інших напасників, що нищать та руйнують наш край, приписуємо Правительству Української Народньої Республіки твердо і рішуче взятися до боротьби з ними, а всіх громадян нашої Республіки закликаємо, на жалуючи життя, боронити добробут і свободу (нашого народу). Наша Українська Народня Держава повинна бути вичищена від насланих з Пентрограду насильників, які топчуть права Української Республіки.

Незмінно тяжка війна, розпочата буржуазними правительствами, тяжко змучила наш народ, знищила наш Край, розбила господарство. Тепер тому мусить бути кінець.

Одночасно з тим, як армія буде демобілізуватись, приписуємо одпускати (додому) (де-яких) салдатів, а після затвердження мирових договорів — розпустити армію зовсім; потім, замість постійної армії, завести народню міліцію, щоб військо наше служило обороні робочого народу, а не бажанням пануючих верств.

Поруйновані війною і демобілізацією місцевості мають бути відновлені за поміччю і заходом нашого державного скарбу.

Софійська площа (зліва пам'ятник гетьмана Б. Хмельницького, а зправа катедра св. Софії).

... „Від нині Україна стає Українською Народньою Республікою” ... слова III Універсалу, проголошеного 7 (ст. ст.) листопаду 1917 р.

Фрагмент дефіляди українських військ на Софійській площі.

„Я ЗНИЩИВ ЧАС, А ТЕПЕР ЧАС НИЩИТЬ МЕНЕ”.

(ШЕКСПІР).

Остання спроба відновити українську державність (гол. отаман С. Петлюра відбирає рапорт від пол. ген. Ридза-Сміглого на київській двірці в травні 1920 р.).

Коли вояки наші повернуться додому, народні ради — волосні і повітові — та городські думи мають бути перевибрані в час, який буде приписано, щоб і вояки наші мали в них голос. А тимчасом, аби встановити на місцях таку владу, до якої мали б довір'я і яка б опиралась на всі революційно — демократичні верстви народу, Правительству повинно закликати до співробітництва (з органами місцевого самоврядування) ради селянських, робітничих і салдатських депутатів, вибраних з місцевої людности.

В справі земельній комісія, вибрана на останній сесії Центральної Ради вже виробила закон про передачу землі трудовому народові без викупу, прийнявши за основу скасування власности і соціалізацію землі, згідно з нашою постановою на восьмій сесії. Закон цей буде розглянено за кілька днів в повній Центральній Раді. Рада Народніх Міністрів вживе всіх заходів, щоб передача землі в руки трудящих через земельні комітети неодмінно відбулась ще до початку весняних робіт.

Ліси, і всі підземні багатства, як добро українського трудячого народу, переходить в порядкування Української Народньої Республіки.

Війна забрала також на себе всі трудові робочі сили нашої Країни. Більшість заводів, фабрик і майстерень виробляли тільки те, що було потрібно для війни, і народ зостався зовсім без товарів. Тепер війні кінець. Отже приписуємо Раді Народніх Міністрів негайно приступити до переведення всіх заводів і фабрик на мирний стан, на вироблення продуктів, потрібних насамперед трудящим масам.

Та сама війна наплодила сотні тисяч безробітних, а також інвалідів. В самостійній Народній Республіці України не повинен терпіти ні один трудящий чоловік. Правительству Республіки має підняти промисловість Держави, має розпочати творчу роботу у всіх галузях, де всі безробітні могли б найти працю і прикласти свою силу, і вжити всіх заходів до забезпечення скалічених та потерпілих від війни.

За старого ладу торгівці та різні посередники наживали з бідних пригноблених кляс величезні капітали. Однині Українська Народня Республіка бере в свої руки найважливіші галузі торгівлі і весь дохід з неї поверне на користь народу. За товарами, які будуть привозитись з-за кордону і вивозитись за кордон, буде доглядати сама Держава наша, щоб не було такої дорожнечі, яку терплять найбідніші кляси через спекулянтів. Для виконання цього приписуємо Правительству виробити і представити на затвердження закон про це, а також про монополію заліза, шкури, тютюну й інших продуктів

та товарів, з яких найбільше бралось прибутків з робочих кляс на користь нетрудящихся (кляс).

Так само приписуємо встановити державно-народній контроль над всіма банками, які кредитами та позиками нетрудовим клясам допомагали визискувати трудові кляси. Однині позичкова поміч банків має даватись головним чином на піддержку трудового населення та розвиток народного господарства Української Народньої Республіки, а не на спекуляцію та різні банкові експлоатації й визиск.

На ґрунті безладдя неспокою в житті та недостачі продуктів росте невдоволення серед де-якої частини людности. Тим невдоволенням користуються різні темні сили і підбивають невідомим людям до старих порядків. Ці темні (контрреволюційні) сили хочуть знову повернути всі вільні народи під єдине царське ярмо Росії. Рада Народніх Міністрів повинна рішуче боротися в усіма контрреволюційними силами. А всякого, хто кликатиме до повстання проти самостійної Української Народньої Республіки, до повороту старого ладу — карати, як за державну зраду.

Всі демократичні свободи, проголошені Третім Універсалом Української Центральної Ради, потверджуються і окремо проголошуються: в самостійній Українській Народній Республіці всі нації користуються правом національно-персональної автономії, признаним за ними законом 9. січня.

Все, чого з вичесленого в цім Універсалі не встигнемо зробити ми, Українська Центральна Рада, в найближчих тижнях, те довершати, справлять і до останнього порядку приведуть Українські Установчі Збори.

Ми наказуємо всім громадянам нашим провадити вибори до них як найпильніше; вжити всіх заходів, щоб підрахунок голосів закінчено як найскоріше, щоб за кілька тижнів ці наші Установчі Збори — найвищий господарь і впорядчик Землі нашої — закріпили свободу, лад і добробут конституцією незалежної Української Народньої Республіки — на добро всього трудячого народу — тепер і на будучину.

Цьому найвищому нашому органу належить рішити про федеративний зв'язок з народними республіками бувшої російської держави.

До того ж часу всіх громадян самостійної Української Народньої Республіки кличемо непохитно стати на сторожі добутої волі та прав нашого народу і всіма силами боронити свою волю від ворогів селянсько-робітничої самостійної Української Республіки.

Українська Центральна Рада.
У Києві, 9. (22) січня 1918 року"

ДИТЯЧЕ КООП. СВЯТО В ДІЛЛІНГЕНІ

26 жовтня м. р. заходами кооп. „Самопоміч" в Діллінгені відбулося дитяче кооперативне свято, з метою пропаганди кооперативної ідеї серед шкільної молоді.

Програма свята була так побудована, щоб кожна дитина могла хоч загально зацікавитися з осягами української кооперації в краю, а саме: про працю українських молочарень і „Маслосоюзу", про низові сільські кооперативи і „Центросоюз", про „Народню торгівлю", кредитові кооперативи і „Центробанк" та про українську кооперативну промисловість. Крім цього ініціатори хотіли познайомити дітей з працюю місцевого таборового кооперативу та показати різницю між приватним та суспільно-кооперативним підприємством.

Завдання не легке. Але зроблено хоч першу спробу. Свято зробило на дітей добре вражіння, що було замітне з настрою і розмов дітей.

Кожна дитина мала на святі якусь заняття і знаходила для себе якусь зацікавлення. Одні при фантовій льотерії вигравали книжечки з образками, кольорові олівці, ляльки, візочки, авта, та різні цацьки. Інші на „колесі щастя" їхали до: Києва, Львова, Харкова, Ужгороду, Луцька, Чернівець, Яворова і . . . вигравали шоколядки. Деякі знов же ловили рибку в . . . „бочці щастя" і замість рибки витягали різні ласощі, тістечка, яблука, зшитки або забавки. Радошам не було кінця, бо за кожним разом дитина все щось вигравала. Льоси всі повні.

На святі пригравала дуга оркестра. На сцені знову пересувалися діточки, які представляли наш колишній рідний кооперативний промисел: „Калина" у своїому строю, яка захоче наших курців, батьків дітей, до курення лише з паперців „Калина" кажучи: „Тоді буде ваш тютюн, який ви цього літа на своїому городі виплекали — смачна рослина, коли будете курити лиш із паперців „Калина". Цикорія „Луна" твердить, що „бонен кафе" буде лиш тоді смачна, коли до нього додати трішки „Пражін" й цикорії „Луна" — Добрий хліб дає нам ІРО, кричить малий пекар на голос, але ще смачніший випікав для нас у Львові наш „Золотий Колос". „Я зовусь Микола, ще не вчусь у школі, але біля тата вчусь рахувати, бо в Центробанку хочу працювати . . ."

На закінчення свята роздано дітям подарунки Американського Червоного Хреста від американських дітей, після чого діти на сцені спільно віддекламували віршик, що кінчився словами:

. . . Щоб наш милий Край
Сильний був і щасливий,
Опертись мусить, знай,
На кооперативі.

Як сталеві звена
Дають міцний ланцюг —
Так злучить нас в одно
Кооперації дух.

Кооператор.

Кооперація в Канаді

У канадському календарі „Нового Шляху” за 1947 рік, находимо дуже цікаву статтю інж. В. Топольницького п.з. „Кооперація в Манітобі і українці”.

З цієї статті бачимо, що кооперація в господарському житті Канади відіграє поважну роль, охоплюючи з року на рік щораз то нові галузі економічного життя. Для нас українців — скитальців, а зокрема кооператорів, дуже приємно почути, що й українська канадська еміграція починає вже самостійно організовувати своє господарське життя на кооперативних засадах і що перші спроби дали гарні успіхи.

Цю інтересну статтю хочемо коротко зreferувати нашим читачам — кооператорам, з яких може декому пощастить виїхати до Канади і там послужити українській громаді своїм знанням, досвідом і працею до закріплення цієї важливої ланки національно-економічної роботи.

Кооперативні товариства займають в господарському житті Канади видне місце, головне в збуті рільничих продуктів і при закупі господарських машин. Ще до недавня кооперація в Канаді була дуже мало поширена — останньо понад 5.000 кооперативів обслуговують приблизно один мільйон населення, тобто 8% усього населення Канади.

Найбільші і найкраще зорганізовані кооперативи — це Пшеничні Пули, Живих Тварин і овочеві кооперативи. Крім цього існують тисячі малих кооперативів по містах і фермерських округах місцевого значення, що займаються продажем споживчих товарів, одяжі, домашньої обтановки і т.п.

В якому розмірі беруть кооперативи участь в господарському житті країни, показують нижчеподані урядові цифри. За господарський рік, що закінчився 31 липня 1944 р. продали кооперативи:

Збіжжя на суму	264.000.000 дол.
Живих тварин на суму	82.000.000 дол.
Молочарських продуктів на суму	52.500.000 дол.
Овочів і городовини на суму	21.000.000 дол.
Дробу (птиці) на суму	15.000.000 дол.
Разом	434.500.000 дол.

В тому ж часі закупили кооперативи для фермерів самої паші і штучних погноїв на суму 25 міль. дол. Загальний оборот кооперативів у Канаді в згаданому році становив 525 міль. доларів. Однак не всі кооперативи подають на час свої звіти; в урядовій статистиці охоплено звітом 1792 кооп., які об'єднували 690.967 членів.

Крім названих кооперативів, ще один рід кооперативних організацій сильно поширився в останніх роках — це щадничо — кредитові спілки. З кінцем 1944 року було в Канаді 2.006 таких спілок, які виказували 474.841 членів. Майно цих спілок виносило 106.832.636 дол. За 1944 рік видали вони членам 36.109.929 дол. позичок.

Всі кооперативи зорганізовані в кожній провінції в Союзи. Провінціальні союзи об'єднані в домініальні осередки, а саме: Кооперативний Союз Канади і Краєвий Союз Кредитових Спілок.

КООПЕРАЦІЯ В МАНІТОБІ.

Манітоба — це провінція, в якій живе найбільше українців. На тлі загального стану кооперації в Канаді, можемо краще тепер виробити собі образ, про роль усієї кооперації в Манітобі, а далі і про силу української кооперації в цій провінції.

Розріст кооперації в провінції Манітоба припадає на роки 1932-39, тобто на час великої господарської кризи в Канаді. В тому часі ціни на хліборобські продукти дуже знизились. Фермери не мали ринків збуту на свої продукти. І саме ця криза дала поштовх до організації кооперативної самопомічі.

ПРОДУКЦІЙНІ КООПЕРАТИВИ

Перші і найчисленніші були продукційні кооперативи. Майже в кожній важній хліборобській ділянці фермери організували кооперативні спілки. Найбільша з них — це Манітобський збіжжевий Пул (елеватор), який, крім централі у Вінніпегу,

має 180 філій на провінції. Через цей Пул переходить 36.5% збіжжя всієї провінції.

Важне місце займає тут теж молочарська кооперація. Манітобська кооп. молочарня започаткувала свою діяльність ще 1921 р. У червні 1944 р. вона мала 15.000 членів та сім філій в місцевостях: Вінніпег, Гленела, Давфин, Еріксон, Мініота, Елкгорн і Брендон. У двох місцевостях — Брендон і Давфин — має холодільні. Крім цього існує ще 5 інших кооп. молочарень на провінції.

Манітобське кооп. Т-во для збуту дробу (птиці) мало в 1944. р. торгів, 2,5 міль. дол., а кооп. Продуцентів Меду вторгувала 534.409 дол. Гарно розвиваються також кооперативи для збуту худоби, яєць, городини і ін. сіл.-госп. продуктів — усіх є 18 кооперативів.

СПОЖИВЧІ КООПЕРАТИВИ.

І червня 1944 р. нараховували в Манітобі 132 споживчі товариства — це здебільша крамниці споживчих товарів і газолінові стації. Крім того в Манітобі є 4 опалових кооперативів — усі в Вінніпегу, одна книгарня, одна пекарня та 9 філій Канадійського кооперативу фермерських машин, який щойно недавно зорганізовано в Канаді.

КРЕДИТОВІ СПІЛКИ.

Закон про кредитові спілки в провінції Манітоба вийшов щойно 1 вересня 1937 р. Першу кредитову спілку організували тут французи це перед появою закону. З кінцем 1945 р. було в Манітобі 105 кред. спілок, в тому 33 французьких і лише 5 українських. Майно усіх цих спілок становило 1.419.972 дол., членів вони мали 16.616, а позичок уділили на загальну суму 1.303.575 дол.

Зіставляючи усі види кооперативів у Манітобі, одержимо таку циферну картину:

Споживчих кооп.	132;	членів	34.000
Виробничих кооп.	232;	членів	98.000
Різн. кооп.	29;	членів	3.500
Кредитових кооп.	111;	членів	16.700
Разом	504;	Разом	152.200

Тому, що часто одні й ті ж особи є членами двох і більше кооперативів треба рахувати, що лише одна третя осіб з поданого числа є членами кооперативних товариств.

Обороти всіх цих кооператив становили близько 100 міль. дол.

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ОСЕРЕДКИ.

Важну роль в поширенні кооперації сповняє Манітобський Союз Рільництва й Кооперації „Manitoba Federation of Agriculture and Co-operation” в скороченні і М.Ф.А.С.). В цьому Союзі об'єднано властиво дві організації, а саме Союз Рільництва, який проте є домініальною організацією фермерів і Кооп. Союз Манітоби. Таке об'єднання є лише в Манітобі, в других провінціях ці дві організації виступають окремо.

Кредитові Спілки мають свій Кредитовий Союз, який репрезентує в М.С.Р.К. кредитові спілки. Крім того кредитові спілки мають свій центральний банк „Manitoba Central Credit Union Society Limited” де складають свої гроші, свої оцадності, або в разі потреби позичають гроші для обороту.

Усі центральні союзи мають свій осідок у Вінніпегу.

УКРАЇНЦІ В КООПЕРАЦІЇ МАНІТОБИ.

Кооперативний рух між українцями в Манітобі, як взагалі в цілій Канаді, започаткований від 1930 р. Якщо були якісь кооперативи і раніше, то це були хіба кооперативи по назві, а не по суті — це були перші спроби, шукання доріг, але із-за браку ясної мети та кооперативного духу вони всі занесли. Брак було провідних одиниць які хотіли б себе посвятити цій ділянці. Щойно в останніх роках бачимо в тому напрямі зміну. Українці стараються надолужити втрачений час та дорівняти й на цьому полі своїм сусідам — англійцям і французам.

Осередком усього українського життя у Канаді є Вінніпег; самозрозуміло, що тут є також осередок українського кооперативного руху. Існує тут сім

кооперативів, в тому 2 кред. спілки; об'єднують вони біля 1.600 членів. Це вже доволі сильна організація, однак ще громадсько мало вироблена й тому поки що не відіграє такої ролі, яку повинна відіграти. Треба однак сподіватися, що скоро кооперативний рух себе і серед українців скрісталізує і покаже свою економічну і громадську силу та організованість.

А тепер розгляньмо хоч побіжно діяльність і стан українських кооперативів у Вінніпегу.

УКРАЇНСЬКИЙ КООПЕРАТИВ „КАЛИНА”.

Цей кооператив зорганізували переважно члени Української Стрілецької Громади з метою спроваджувати видання „Червоної Калини” зі Львова. Перші збори відбулись 1 липня 1930 р., на яких обрано тимчасовий Комітет (В. Топольницький, С. Цибульський, і П. Шульга), який виконав усі підготовчі праці і з днем 25 серпня кооп. розпочав свою діяльність.

Діяльність „Калини” продовж перших 3 років була незначна, бо до кінця 1932 р. прибирала всього 361.50 дол. пайового капіталу і приєднано лише 29 членів. Щойно від 1933 р. праця в кооперативі оживає, головню коли попри торгівлю книжками впроваджено ще продажу муз. інструментів, шкільних приборів, мистецьких виробів, корабельних карт і т.п.

Матеріальні осяги „Калини” за 16 літ невеликі, бо торги за цілий час виносять всього 90.840 дол. (не враховуючи оборотів з продажу корабельних карт), але заслуга кооп. велика в тому, що вона дала українському громадянству в Канаді добру українську книжку, була носієм кооп. ідеї і посередником між краєм і еміграцією в Канаді, вдержуючи зв'язки майже з усіма культурними і кооперативними українськими установами в краю (захід. Україною).

З кінцем 1945 р. „Калина” мала 284 членів і 5.596 дол. майна. У серпні 1946 року набула власний дім за 19.250 дол. з того часу „Калина” вступила в новий період розвою, ведучи перед серед українських кооперативів Вінніпегу.

НОРТ — ВІННІПЕГ КООПЕРАТИВ.

Цей кооператив розпочав свою діяльність 12 листопаду 1932 р. 10-літній ювілей відсвяткував 7 листопаду 1942 р. Цей кооператив доставляє своїм членам опал, будівельні матеріали, фарби до малювання будинків, а в останньому часі започаткував продажу газоліни.

Пай спершу виносив 25 дол., але 1943 р. знижено на 5 дол., що причинилося до зросту членства. На останніх загальних зборах 17. 6. 1946 р. звітовано, що кооператив об'єднував 586 членів. Річні обороти виносили 158.966.18 дол., а майно становило 82.772 дол. За час свого існування кооператив виплатив своїм членам товарних зворотів на суму 10.559.44 дол. У кооперативі працює 5 робітників — управителем є п. М. Бреліс. Цей наш кооператив — це один з найліпших. У 1939 році вирятував від упадку „Вестерн кооперативу”, в 1940 р. був помічником при ліквідації опалового кооперативу в Еллівуд, а пізніше ініціював заснування кред. спілки і кооп. пекарні.

Цей кооператив займає в українським житттю Вінніпегу видне місце.

„НАРОДНЯ КООПЕРАТИВА”

Це вже молодший кооператив, заснований в 1937 р. Зачав працю з пайовим капіталом 500 доларів. а 1945 р. на паях було вже 6.688.78 дол. Торги переступили 60.000 дол. річно. Членів 227.

Управителем кооперативу довгий час був п. П. Матвійчина — тепер п. Ф. Вошак.

У кооперативі працює 5 робітників.

КООПЕРАТИВ ВЕСТЕРН.

Не маючи праці 5 робітників зорганізувало невеличку робітню рукавиць. Було це весною 1937 р. Рік пізніше робітню цю переминено на кооператив — з 300 членами (5 дол. пай). Спершу кооператив переходив кризу, але за допомогою кооп. Норт-Вінніпег переведено санацію і останньо кооператив дуже добре розвивається.

Стан кооперативу за 1945 р. був такий: членів — 361., пайовий капітал — 4.420 дол., річні торги

55.151.97 дол.; власні фонди — 25.911.07 дол. — в тому власний двоповерховий будинок вартости 14.000 дол. У кооперативі працює 15 робітників, яким за рік виплачено 12.519 дол. Бальясова надвишка кооперативу за рік виносила 2.416 дол.

Кооператив на ринку вже виробив собі добру марку, чим запевнив собі дальше існування і розвиток.

КООПЕРАТИВНА ПЕКАРНЯ.

Кооперативна пекарня — це спершу відділ кооп. Норт Вінніпег; 1945 р. відкупило пекарню з будинком від приватної фірми за суму 4.500 дол. Випік хліба досягає 2.000 боханків. Працює постійно, крім управителя 10 осіб. Від 1 травня 1946 р. кооп. пекарня стала самостійним кооп. підприємством.

КРЕДИТОВА СПІЛКА „КАРПАТІЯ”.

Кооп. засновано 16 лютого 1940 р. з ініціативи членів кооп. „Калина”. З кінцем року „Карпатія” мала 99 членів і 3.950 дол. майна (починала із сумою 92.5 дол.).

Першого року видано 53 позики на суму 3.630.50 дол. та виплачено членам 5% дивіденди.

„Карпатія” дуже гарно почала розвивати свою діяльність завдяки впертій праці свого управителя п. Пилипа Семаки, що за 7 літ праці виробився на доброго фахівця банкира. Крім цього дирекція відбуває правильно свої засідання і всі справи вирішує в дусі кооперативних засад.

Під кінець 1946 р. „Карпатія” об'єднувала 535 членів, маючи 77.470 дол. майна. За час свого існування видала 565 позичок, на суму 196.155 дол. Середня ощадність на одного члена припадає 137.5 дол. Кожного року виплачувано членам 4—5% дивіденди, а 2% від вкладів. В останніх двох роках виплачувано також звороти на відсоток від позичок.

„Карпатія” — це гордість українців Вінніпегу — це перший український кооперативний банк у Канаді.

КРЕДИТОВА СПІЛКА ПІВНІЧНОГО ВІННІПЕГУ.

Це ще молода спілка — діє від червня 1943 року. Майно цього кооперативу з кінцем 1945 р. становило всього 1.463 дол. — членів 50. Однак люди, що взялися за це діло є запорукою розвою і цієї другої кредитової спілки.

А тепер ще кілька слів про кооперативи, розкинені на провінції.

УКРАЇНСЬКЕ КООП. ОБ'ЄДНАННЯ В СТ. БОНІФАС.

„Українське кооперативне об'єднання” в ст. Бонифас — це кооператив, що доставляє своїм членам всякого рода дрова, вугілля, сіно, солому, корм для худоби та інше. Кооператив розпочав свою діяльність 1937 р. Спершу з дуже скромних оборотів, а вже 1945 р. торги кооперативу становили 33.173 дол. Власні фонди ще невеликі — 1.343 дол. Членів 114. Кооператив цей виконує свої обов'язки дуже солідно, по кооперативному.

КООПЕРАТИВНА МОЛОЧАРНЯ.

У містечку Вайта — це чисто українське містечко у південній Манітобі — 1939 р. українські фермери відкупили від приватної фірми будинок і ціле молочарське улаштування за 7.000 дол. і зорганізували кооперативну молочарню.

Кооп. молочарня об'єднує коло 450 членів. Власні фонди кооп. виносять 10.598 дол. Майно кооп. — власний будинок, модерні машини — становить 21.011 дол. Торги за 1945 р. виносили 125.691 дол. Бальясова надвишка виносила 2.528 дол., з неї 1.574 дол. виплачено членам як зворот від виплат за молоко.

Управа кооп. складається з 7 членів. Технічним управителем є п. Є. Кулачковський, молодий і енергійний чоловік з торговельною освітою. Для доставки молока і сметани має молочарня 4 авто-грузовики. Річна продукція масла 400.000 фунтів. Маслянку одержують члени безплатно . . .

Це одинока українська кооп. молочарня. Можливості на організацію більше кооп. молочарень є, але брак покищо фахівців — кооператорів.

Жертви останньої війни

„Британська Енциклопедія” подає, що в останній війні згинуло понад 15 мільйонів людей, з того половина втрат припадає на ССР, а саме:

СССР —	7,500.000
Німеччина	2,800.000
Китай	2,200.000
Японія	1,200.000
Бріт. держави	452.000
Англія	305.770
Італія	300.000
США.	295.904
Франція	200.000

Про інші держави не згадано.

При цій нагоді хочемо ще згадати про жертви жидівського народу в останній війні. На основі жидівської статистики, поданої на останньому сіоністичному Конгресі, що відбувся, м. р. в Карльсбаді, виходить, що німецький націоналізм знищив упродовж війни в Європі 5,860.000 жидів, з того припадає на краї:

Польща	2,800.000
СССР	1,700.000
Румунія	425.000
Чехо-Словаччина	280.000
Угорщина	200.000
Німеччина	170.000
Норвегія, Греція і Югославія	120.000
Франція	30.000
Голландія	60.000
Бельгія	40.000
Австрія	40.000
Італія	15.000
Разом	5,860.000

Недавно з'явилася у Німеччині книжка відомого жидівського історика д-ра Филипа Фрідмана п.з. „Знищення польських жидів” — польською мовою — в якій автор ґрунтовно, на основі джерельних матеріалів, описує всі стадії жорстокого винищення жидів гітлерівським режимом.

Він твердить, що на 1. 9. 1939 р. було в Польщі 3,340.000 жидів. 77% жидів мешкало в містах, а лише 23% по селах. До війни жиди були розпоршені майже в 1000 місцевостях, а за німецької окупації їх сконцентровано в 54 місцевостях, по т. зв. „геттах”. Найбільші гетта були у Варшаві, Лодзі, Львові, Кракові . . . Жидів і циган вилучено з-під державної охорони права, впроваджуючи для них окремі відзнаки. Їх можна було вбивати безкарно. Жидам заборонили користуватися будь-якими засобами комунікації. Для ліквідації жидів німецький уряд створив відділ під проводом Адольфа Айхмана. Етапи ліквідації жидів були різні, а саме: починалося від т. зв. „малого терору” і „холодних погромів”, а закінчилося „масовою ліквідацією”.

На 15 червня 1945 р. на території кол. Польщі залишилося не більше як 50.000 жидів, або 3% з передвоєнного стану. Фрідман подає, що в Європі згинуло 5,787.000 жидів, з того понад 3 міль. — це польські жиди.

МІЖНАРОДНІЙ ЕКОНОМІЧНІЙ ОГЛЯД

В міжнародньому господарському житті місяць грудень приніс декілька важливих подій; від яких у великій мірі залежатиме і дальший уклад господарських взаємин між європейськими державами.

До цих подій в першу чергу треба зачислити рекордне збільшення видобування вугілля в Англії, закінчення довгої низки страйків у Франції, що руйнували її господарське життя, провал Конференції міністрів 4-х великодержав у Лондоні, активний підхід до реалізації плану Маршала та ін.

На території ССР проведено грошову реформу та проголошено скасування карткової системи на товари першої потреби.

ФРАНЦІЯ.

З сучасної господарської кризи Франція проектує вийти при допомозі плану Монне — чотирилітній відбудови французького народного господарства. План Монне охоплює роки 1947—1950 і кладе особ-

Посмертна згадка

ЯРОСЛАВ РУБЧАК

28 грудня 1948 р. в баварському містечку Кавфбойрені помер видатний західно-український кооперативний діяч ЯРОСЛАВ РУБЧАК.

Покійний народився 25 липня 1895 р. в Калуші (Галичина). Гімназію закінчив в Перемишлі.

Брав участь у першій світовій війні як запасний старшина, а пізніше був учасником наших визвольних змагань 1918-20 р.р., за що відтак потрапив до табору інтернованих у Тухолі.

По звільненню з табору береться негайно до громадсько-кооперативної праці, якій присвячує дальше ціле своє життя (понад 25 років). Ввесь час працює в рідному містечку Калуші та по селах калуського повіту, стаючи рушієм усього кооперативного руху у тому районі. Як солідний, совісний, чесний і дуже працьовитий, скоро здобуває собі загальне довір'я серед українського громадянства.

1924. р. організує Повітовий Союз Кооператив у Калуші й стає його начальним директором; на цьому пості виконував свої обов'язки аж до виїзду на еміграцію. П.С.К. під його умілим проводом розвивався в дуже сильну господарську установу.

З його ініціативи засновано в Калуші „Районову Молочарню”, де він був членом Надзірної ради. Під його проводом побудовано зразковий великий кооперативний дім у Калуші та розбудовано магазини Союзу.

Неменші заслуги положив Покійний для організації „Українбанку” в Калуші, де теж був членом Надзірної Ради. Крім того був членом Надз. Ради „Центросоюзу” у Львові та активним працівником таких місцевих установ як: філія „Просвіти”, „Рідна Школа”, „Сільський Господар” та інші. Як добрий рецитатор-декламатор радо брав участь у різних аматорських театральних виставах.

Переживши першу окупацію захід-укр. земель большевиками, вдруге вже не хотів залишатись вдома — волів емігрувати.

Тут, на чужині теж продовжує громадську роботу, між іншим зорганізував кооператив „Праця” в Кавфбойрені, який вів до останніх днів свого життя. Відійшов від нас зовсім ненадіяно, в розквіті віку, залишаючи дружину й малолітнього сина.

Похорон відбувся 31 грудня 1947 р. на місцевий цвинтар.

Нехай чужа земля буде йому легкою. А ця згадка нехай буде замість грудки рідної землі на могилу від

Друзів Покійного.

ливий натиск на розбудову шости основних галузів французької промисловости: продукції вугілля, сталі, цементу, електричної енергії, сільсько-господарських машин і засобів комунікації.

Плян Монне має на меті збільшити продукцію французької промисловости, пожвавити та поширити зовнішню торгівлю Франції, підняти продуктивність праці французького робітника та притягнути до праці ціле працездатне населення.

У своїх остаточних наслідках плян Монне мав би принести піднесення життєвого стандарту та поліпшити соціальні взаємовідносини у Франції.

Плян Монне передбачає передусім значно збільшити видобування вугілля, що в 1938 році становило 48 міль. тонн річно, а в 1950 році становитиме 65 міль. тонн.

Особливий натиск планується покласти й на продукцію сільсько — господарських машин. Плян

Монне стремить до того, щоб у 1950 році Франція могла випродувати 16.000 різного роду сільсько-господарських машин і до 40.000 тракторів у той час, як в 1938 році продукція їх становила заледве 2.700 штук.

Продукція електричної енергії за пляном Монне має бути збільшена більше як на 50%, тепер вона становить 25 мільярдів кіловатгодин, в 1950 році становитиме 37 мільярдів кіловат-годин.

Загальний кошт інвестицій, що їх передбачає плян Монне, становитиме 2225 мільярдів франків.

Переведення в життя пляну Монне вимагатиме від французького населення багато зусиль і праці. Згідно з недавно оголошеним справозданням господарської комісії під проводом Монне, Франція в 1948 році матиме продукцію на 365 мільярдів франків меншу від попиту на промислові товари. Дефіцит торговельного балансу Франції, в 1948 році становитиме 259 мільярдів франків і становитиме суму більшу ніж передбачена американська фінансова допомога для Франції пляном Маршала.

США і ССРСР.

„Wirtschaftsrevue” містить справоздання власного кореспондента про повосенний стан советської промисловости. В західній частині ССРСР знищено війною 31850 підприємств, в яких працювало 4 мільйони робітників. У вугільній промисловості знищено 1135 вугільних шахт з річною продукцією 100 міль. тонн. Знищення в Кривому Розі коштують 25 міль. тонн залізної руди річно. Нафтові джерела Майкопу і Грозного теж сильно пошкодженні. На Україні знищено 61 електроцентрально, включаючи сюди і Дніпрельстан. Загалом беручи, ССРСР втратив дві третини свого заліза і мангану, шосту частину нафтової ропи, 3/5 продукції сталі, 400.000 залізничних вагонів, 60% сільськогосподарських матеріалів тощо.

У зв'язку з тим підкреслюється той факт, що ССРСР на довгий час змушений сконцентрувати свою увагу навколо своєї власної відбудови і на довгий час на світовому торговельному ринкові не буде поважним конкурентом для США.

Цікаве порівняння продукції США в 1945 році, тобто в момент її дальшого теперішнього розвитку, з продукцією ССРСР в 1950 році, себто в момент закінчення сучасної советської п'ятилітки з її широко накресленими плянами розбудови.

	США 1945 рік.	СССР 1950 рік.
	В мільйонах тонн:	
Вугілля	636	250
Залізна сировина	53	19,5
Сталь	30	25,4
Нафтова ропа	231	35,4
Електр. струм в міль. кв.	222.000	82.000
Паровози (в одиницях)	2.845	2.270
Авта особові (в тис.)	3.744	66
Авта тягарові (в тис.)	1.094	428
Трактори (в тис.)	359	112
М'ясо	12,7	1,3
Ворошно	11,6	19,0
Цукор	1,6	2,4
Масло	0,85	0,275

Цифри ці говорять самі за себе.

США.

Міністерство торгівлі США недавно оголосило рапорт, в якому зазначило, що 1948 рік має принести значне збільшення продукції в багатьох галузях американської промисловости. До цього великою мірою має спричинитися й реалізація програми допомоги Європі.

Між иншим має бути значно збільшена продукція сільсько-господарських машин в зв'язку з браком робітничих рук в сільському господарстві. Продукція особових автомобілів має зрости до 5 мільйонів, а тягарових до 1 мільйона річно.

Міністерство Торговлі повідомило також, що експорт американського вугілля в січні 1948 року досягне 3,5 міль. тонн. З цієї кількості 1,24 міль. тонн одержить Франція.

ЯПОНИЯ.

Японський парламент ухвалив, що від 1 квітня 1948 року вугільна промисловість Японії переходить під контроль держави.

ВИДОБУВАННЯ ВУГІЛЛЯ В ЄВРОПІ.

Справа видобування вугілля, цього хліба промисловости, в зв'язку з господарською відбудовою Європи максимальною мірою скупчує увагу керівничих чинників більшости держав.

Вугільний комітет при Європейській Господарській Комісії в Женеві опрацював наступні дані розвитку видобування вугілля в поодиноких державах в 1946-51 роках (в міль. тонн):

	1935/38	1947 р.	1951 р.
Великобританія	233	199	249
Франція	46	50	63
Польща	61	56	80
Німеччина	136	85	138
Інші европ. країни	67	75	97

В цих даних продукцію вугілля в Сілезії долучено до Польщі. Щождо видобування вугілля в ССРСР, то для 1935/38 років річну пересічну облічено на 127 міль. тонн.

Сучасна советська політика плянує в 1950 році досягти 250 міль. тонн вугілля річно, що булоб подвоєнням норм передвоєнного видобування.

ТОВЩВ (ЖИРІВ) БРАКУВАТИМЕ.

Спеціальна комісія, що студювала в поодиноких державах сучасні можливості продукції жирів, недавно склала своє справоздання в Світовій Раді Харчування. Із справоздання видно, що в сучасній мент існують слабкі надії на поліпшення становища в цій ділянці.

Збільшення кількісного стану худоби залежить від площі засіву кормових трав. Ця остання не виявляє одначе помітного збільшення. В Голляндії і Данії в цьому році збір сіна на 20% нижчий, ніж у минулому році. Подібне становище помічається і в багатьох інших державах. Такі держави, як Голляндія, Швеція, Фінляндія, Ірляндія, що до війни вивозили значні кількості молочних продуктів, тепер мають дуже слабкі експортні надвишки.

I. Л.

Українська Економічна Висока Школа в Мюнхені оголошує запис слухачів на I. II. III. IV. V. VI. семестр. Дійсними слухачами можуть бути лише особи з закінченою середньою освітою (матурою). На II. III. IV. V. і VI. семестр треба подати крім матурального свідоцтва ще й докази про закінчення відповідних семестрів в інших рівнорядних високих школах.

Записне становить 10.- нім. марок, за навчання 200.- нім. марок за семестр. Прохання про запис на цей чи інший семестр треба подати на адресу ректорату Української Економічної Високої Школи, Мюнхен 8., флюрштрассе ч. 1. I. поверх.

Виклади почнуться дня 2. лютого 1948 р.

Канцелярія Української Економічної Високої Школи.

Передплату на „Господарсько-Кооперативне Життя” приймають: 1) Індивідуально і кольпортери: Адміністрація „Нашого Життя”, Augsburg, Silcherstr. 14. 2) Збірно для кооперативів і для Відділів „Об'єднання Українських Кооперативів” та інших господарських установ: „Об'єднання Українських Кооперативів”, München, Rosenheimer Straße 46a. Кім. 10. — Висота передплати: чвертьрічно 4 нм., піврічно 8 нм., річно 15 нм., поодинокое число 1,50 нм.

„Господарсько-Кооперативне Життя” — орган „Об'єднання Українських Кооперативів”. — Редагує: Колегія. — Виходить як місячний додаток до часопису „Наше Життя” Адреса для листування і грошових переказів „Our Life”, Augsburg, Postamt 2, Postfach.

Authorized by EUCOM Hq. — Civil Affairs Division 14. July 1947 Authorization A.G. 383.7. GEC — ACO. Druck: Volksblatt Günzburg.